

Osmanlı Devleti ile Choson Devleti'nde Geleneksel Yükseköğretimin Karşılaştırılması*

A Comparison of Traditional Higher Education in Ottoman State and Choson State

Dae Sung KİM**, Özgür SARI***

ÖZ: Yükseköğretim geleneksel kurumlarıyla, Osmanlı Devleti ile Kore Choson Devleti'nde yönetici elitlerin yetiştirilmesinde ve üst bir devlet kültürünün oluşturulmasında araçsal olarak rol oynamıştır. Choson Devleti'nde Konfüçyüs inancı merkezli olan yükseköğretim örgütlenmesi, Osmanlı Devleti'nde İslam inancı esasında şekillenmiştir. Bu çalışmada Osmanlı'da Enderun ve Sahn-ı Seman Medreseleri ve sonrasındaki Dar-ül Fünûn ile Kore tarihinde önemli bir yer tutan Choson Hanedanı döneminin klasik yükseköğretim kurumu olan Sunggyungwan karşılaştırılmıştır. Devlet inşası için gerekli olan yüksek kültürün oluşturulması ve yönetici zümrenin yetiştirilmesinde bu kurumların nasıl rol oynadıkları irdelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Osmanlı Devleti, Choson Devleti, geleneksel yükseköğretim, iktidar eliti

ABSTRACT: Traditional higher education institutions played a role as a tool in the educating of power elites and constructing a higher state culture in the Ottoman and Choson States. While higher education was organized on the basis of Confucian belief system in Choson State, in the Ottoman State it took shape in the Islamic framework. In this study, Enderun and Sahn-ı Seman Madrasas and followingly Dar-ül Fünûn were compared to the classical higher education institute, Sunggyungwan in the Choson Dynasty which took a crucial place in Korean history. It was analyzed that how those traditional higher education institutes played a role in the education of the power elites and building a higher state culture.

Keywords: Ottoman State, Choson State, traditional higher education, power elite

1. GİRİŞ

Eğitimin genel amacı, insanı, hem kendisi hem de toplumu için değer yaratacak ve hizmet edecek düzeye getirmektir. Eğitim insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Her toplum eğitim vasıtasıyla kendi kültürünün özelliklerini gelecek kuşaklara aktarır. Bu görüş içerisinde eğitimin amacı ve rolünün toplumdan topluma değiştiği bilinmektedir. Çünkü her eğitim sistemi, ait olduğu toplumun ihtiyaçlarına göre gelişir. Özellikle yönetici zümreler ve iktidar elitleri, politik hedeflerine ulaşmak için eğitimi bir araç olarak kullanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu ve Choson Devleti'nde de iki toplumun hanedanları kendi hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla geleneksel yüksek öğretimi kullanmayı tercih etmişlerdir.

Choson Devleti (Temmuz 1392 - Ağustos 1910), Yi Seong-gye tarafından kurulmuş, modern Güney ve Kuzey Kore'nin bulunduğu yerde yaklaşık beş yüzyıl boyunca hüküm sürmüş bağımsız bir devlettir. Krallığın doğal sınırları en kuzeydeki Amnok ve Duman nehirlerine kadar genişlemiştir. Choson Devleti, Kore tarihinde son krallık ve daha sonraları imparatorluk olarak yer almıştır. En uzun Konfüçyüsçü hükümdarlığın yaşandığı hanedanlıktır. 1897'de Kore İmparatorluğu'nun ilan edilmesiyle hanedanlık 1910'daki Japon işgali ile son bulmuştur. Saltanat boyunca Choson Devleti, Konfüçyüs idealinin ve öğretilerinin Kore toplumuna yerleştirdi.

* This work was supported by Hankuk University of Foreign Studies Research Fund of 2013, Bu çalışma Hankuk Yabancı Etüdler Üniversitesi 2013 yılı araştırma bütçesinden destek olarak yapılmıştır.

** Prof.Dr., Hankuk Yabancı Etüdler Üniversitesi, Doğu Dilleri Fakültesi, Seul-Güney Kore, tukimds@hanmail.net

*** Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Konya-Türkiye, sosyologzgur@gmail.com

Öğretim kurumlarından her iki ülkenin geleceğine en büyük etki yapan geleneksel yüksek öğretimin durumunun karşılaştırılmalı çalışması, bugüne kadar araştırılma konusu olmamıştır. Bu yazıda Osmanlı İmparatorluğu ve Choson Devleti döneminde iki toplumun geleneksel yüksek öğretimi karşılaştırılarak ele alınacaktır. Osmanlı Devleti'nin modernleşme süreci ve eğitim sistemindeki dönüşümleri, Rusya ve Japonya modernleşmeleri ile karşılaştırılmış, fakat Kore ve Osmanlı karşılaştırması şimdiye kadar yapılmamıştır. Buna karşın gücü azalan Osmanlı, yanibaşındaki büyük güç olan Fransa ve Almanya etkisinde bir eğitim modernleşmesi deneyimine sahip olmuş, Kore eğitim sistemi ise yanibaşındaki iki büyük güç olan Çin ve Japonya etkisinde bir dönüşüm ve modernleşme süreci yaşamıştır. Osmanlı ve Kore deneyimleri güçlerinin azalması ve yanibaşlarındaki büyük güçlerin nüfuzlarının artmasına paralel olarak eğitim sistemlerinin dönüşüm geçirmesi ortak noktalarıdır.

2. . OSMANLI'DA GELENEKSEL YÜKSEKÖĞRETİMİN GENEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devrinde geleneksel yüksek öğretim medreseler ile Enderun mektebi içinde yapılmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselmesinde ve Türk-İslam kültürünün gelişmesi ve yayılmasında, medreseler ve Enderun mektebinin büyük payı vardır.

Türk Uygurluğu'nda medreselerin tarihsel gelişimine bakılırsa, 9. yüzyılın sonlarına doğru Türk toplumunun bulunduğu Maverünnehir bölgesinde müderrislerin evlerinde yapılan eğitim-öğretim zamanla medrese kuruluşları haline gelmiştir. Bu dönemde medrese eğitimine geçişte en önemli faktör, Sünni mezheplerin geliştirilmesi ve devlet memurlarının yetiştirilmesi olmuştur. Anadolu Selçuklularında (1075-1308) birer ihtisas yüksekokulu olarak gelişen medreseler, Osmanlı İmparatorluğu'nda da ilk ilmi müesseselerin temelini teşkil etmiştir. İlk Osmanlı medresesini, Orhan Gazi İznik'i fethettikten sonra 1330 yılında bu şehirde inşa ettirdi. (Uzunçarşılı C.1. 1972: 522-523; Baysun İA. C.8.: 71). İznik'ten sonra büyük medreseler Bursa'da inşa edildi. Orhan Gazi 1335 yılında Bursa'da bir cami, imaret ve han yaptırdığı gibi Bursa hisarındaki kiliseyi medreseye çevirmiş, öğrenciler için odalar yaptırmış ve eğitim amacıyla bir vakıf kurmuştu. 15. yüzyılın ilk yarısında Edirne şehri devlet merkezi olduktan sonra ilim merkezi haline geldi. Edirne'de II. Murat'ın cami, imaret ve misafirhaneden başka yaptırmış olduğu medrese ve Dar-ül Hadis önemli eğitim kurumları oldular. Edirne, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da yaptırmış olduğu Sahn-ı Seman medreselerinin açılmasına kadar önemini muhafaza etti. (Uzunçarşılı C.1. 1972: 523).

Fatih Sultan Mehmet(1451-1481), İstanbul'u fethetmiş (29 Mayıs 1453), bu şehri başşehir yapmış ve daha sonra burada Sahn-ı Seman adıyla tanınan medreseleri inşa ettirmiştir.(1471). (Yalıtıkaya 1940: 463; Kuran 1979: 65). Fatih tarafından yaptırılan Sahn-ı Seman medreselerine gelebilmek için daha alt seviyedeki medreselerden geçmek gerekmekte idi. Bu medreselerde, zamanın İslam uleması tarafından Arapça gramer, mantık, feraiz (miras hukuku), kelim, belagat, fıkıh ve hadis dersleri verilirdi. (Koçer 1970: 20-21; Uzunçarşılı C.1 1972: 524). Bu medreseler, okutulan derslere göre yüksek, orta ve ilk olarak birtakım derecelere ayrılmıştı. Sultan Fatih'in kurduğu medreseyi Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566)'ın kurduğu ayrı bir üniversite sayılabilecek Süleymaniye Medresesi takip etmiştir. (Bilsel 1943: 6-8).

15 ve 16. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişmesinde ve Osmanlı Türk kültürünün yayılmasında bu medreselerin büyük rolü olmuştur. (Kodaman 1980: 10). Ancak 17. yüzyılın başlarından itibaren bu öğretim kurumları gerilemeye başlamışlardı. Bu gerilemede matematik ve kelim gibi ilimlerin zamanla ihmal edilerek bunların yerine nakli ilimlerin konulması büyük rol oynamıştır. Bu arada medreselerde disiplin bozularak öğrenciler para ve rüşvet ile müderris olmuşlardır. (Koçer 1970: 12-13; Atay 1983: 138; Uzunçarşılı 1984: 67-69). Öyle ki bundan sonra medreseler her türlü yeniliğe ve ileri düşünceye karşı çıkmışlardı. (Kodaman 1980: 20). Bununla beraber 18. yüzyıldan itibaren açılmaya başlanan modern eğitim kurumlarının etkisiyle medreselerde de yenilik yapmak üzere bazı girişimler görülmektedir.

(Atay 1983: 231). Reform teşebbüsüyle ilgili olarak III. Selim zamanında Şeyhülislam Hamidi-zade Mustafa Efendi ile Şeyhülislam Samani-zade Ömer Hulusi Efendi'nin çabalarını zikretmek gerekir. Ancak Hamidi-zade'nin çalışmaları kısa sürede başarısızlıkla sonuçlanmış, Samani-zade Ömer Hulusi Efendi'nin ilmiye teşkilatında ehliyete önem vermesi gibi gayretleri bazı grupların düşmanlığı yüzünden sonuçsuz kalmıştır. Geleneksel yükseköğretim kurumlarındaki bozulma, yönetime de yansımıştır. Yönetici elitleri ve bürokratları yetiştiren kurumların bozulması, yönetimin de yozlaşmasına yol açmıştır.

Osmanlı modernleşmesinin önemli dönüm noktasını Sultan II. Mahmut dönemi oluşturmaktadır ve tarihçi Berbard Lewis tarafından II. Mahmut, Osmanlı'nın "Büyük Petro"su olarak adlandırılmıştır (Lewis,2004: 77). Modernleşme sürecindeki reform hareketleri, babası Sultan I. Abdulhamit ile kuzeni Sultan III. Selim zamanında başlamasına rağmen, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması gibi en köklü askeri dönüşüm kendi iktidarında gerçekleşmiştir. Sık sık kazan kaldıran ve egemenliğini tehdit eden Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile birlikte otoritesi sağlamlaştırmak maksadıyla kurduyu yeni askeri birlikleri besleyecek olan subayların yetiştirilmesi ve eğitilmesi, Osmanlı'nın eski gücüne dönebilmesi için gerekli güçlü fakat siyasallaşmamış ve padişaha bağlı bir ordunun kurulabilmesi için askeri bir okula ihtiyaç duyulmaktaydı. Harbiye Ulumu-i Harbiye'nin 1834 yılında açılması ve öğrencilerin Almanya ve Avusturya başta olmak üzere Avrupa'ya gönderilmesi ile birlikte, babası I. Abdulhamit tarafından açılmış olan Mühendishane-i Bahri ve Berri Hümayun (Kara ve Deniz Askeri Mühendislik Okulları) daha da modernize edilmiş oldu (Lewis, 2004: 84-85).Dönüşen devlet için gerekli olan askeri elitlerin yanı sıra bürokratik zümrenin de yetiştirilmesi gerekmektedir. Azalan savaş ve fetihler dışında, devlet yönetiminin daha karmaşık hale gelmesi ve sivil hayata dair bürokratik işlerin de uzman ve eğitilmiş kişiler tarafından yürütülmesi ihtiyacı nedeniyle Mülkiye Mektebi kurulmuştur. Sultan Abdulmecid döneminde Sadrazam Ali paşa hükümetinin açılışı ile Mekteb-i Fünun-u Mülkiye adıyla İstanbul'da eğitim hayatına geçmiş ve uzun yıllar Osmanlı ve Türk bürokratlar zümresini yetiştirmiştir (Şahin, 2005 ve Çetinsaya, 2009)

1908 yılından sonra medreselerin ıslahı düşüncesi ciddi olarak ele alınmış ve ilk resmi teşebbüs 1909 yılında Fatih Tophane Medresesi'nde yapılmıştır. Maarif Nazır Halis Efendi, Osmanlı eğitiminin çağa uygun bir hale getirilmesi zaruretini dile getirirken, Küçük Said Paşa, fen bilimlerine ağırlık verilmesi düşüncesinde idi. Medreseler için hazırlanan programda fizik, kimya, cebir, geometri ve coğrafya gibi derslere de yer verilirken, Şeyhülislam Hayri Efendi, "ıslah-ı medaris nizamnamesi" ile medreselere yeni bir şekil vermeye çalıştı. (Baysun İA C.8.: 76-77).Bütün bu çabalara rağmen yeniliklere ayak uyduramayan medreseler, 3 Mart 1924 tarihli "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile lağvedilerek yeni eğitim kurumları teşkil edildi. (İÜ. 1973: 37).

2.1. Enderun Mektebi

Enderun Mektebi I.Murat zamanında(1421-1451) kurulmuştur. (Akkutay 1981: 25). Enderun Mektebi'ne devşirme usulü ile toplanmış "acemi oğlanlar" arasından kafa ve vücutça sağlam olanlar alınır. (Uzunçarşılı İA. C.3.:563-565; Kodaman 1980: 12; Gibb and Bowen). Enderun Mektebi Fatih Sultan Mehmet zamanında Topkapı Sarayı'nda açılmıştı. Onun için Topkapı Sarayı'nın Bab-ı Hümayün denilen en dış kapısıyla daha içerideki Ortakapı arasına 'Birinci yer', Ortakapı ile Babüs-saade(Akağalar) arasındaki avluya 'İkinci yer' veya Alay Meydanı ve Bab-üs Saade'den içerdeki 'Üçüncü yer'e Enderun Mektebi denirdi. (Uzunçarşılı C.2. 1975: 519-520). Enderun Mektebi, Fatih Sultan Mehmet döneminde gelişerek devletin kudret ve nüfuzunu koruyacak ilmiye ve askeriye mensuplarını yetiştiren bir kurum haline geldi. (Antel 1940: 441-442).

Bir yüksek okul niteliğindeki Enderun Mektebi içinde askerlik ve idarecilikten güzel sanatlara kadar çeşitli eğitim bölümleri vardı. (Adıvar 1982: 46). Altı odadan meydana gelen Enderun Mektebi hiyerarşik bir biçimde düzenlenmişti. Aşağıdan yukarıya doğru bu altı oda şunlardı : Büyük ve Küçük odalar, Doğanıcı odası, Seferli odası, Kiler odası, Hazine odası ve

Has oda. (Uzunçarşılı C.2. 1975: 521). Bunlardan Has oda, Enderun Mektebi odalarının en yüksek kademesini teşkil ederdi. Has odadakiler defalarca seçimden geçerler ve genç olmalarına rağmen sistemde önemli bir mevkiye sahip olurlardı. (Akkutay 1981: 110-111). Bu Has oda teşkilatı kırk kişiden meydana gelirdi. Bunlar, Silahtar-ı Şehriyari ile kırk bir ederdi. 1679 tarihli vesikada Gılman hanesinde bulunanların sayısı 41, 1683'de ise 42 olarak görülür. (Baykal 1973: 127).

Ederun Mektebi'nde Türkçe, Arapça, Farsça, Edebiyat, Kur'an, Hadis, Tefsir, Fıkıh, Tarih, Müzik, Aritmetik ve Geometri dersleri okutuluyordu. Bunların dışında beden eğitimi olarak ok, cirit atma, ata binme, güreş gibi sporlar yaptırılırdı. (Miller 1941: 94-94) Enderun'dan yetişen şairler ve edipler, sanatkarlar, mimarlar ve ilim adamları Türk kültürüne önemli katkıda bulunmuşlardı. Silahtar Fındıklı Mehmet Ağa gibi tarihçi, Vasıf ve Fazıl gibi şairler de bu okuldan yetişmişlerdi. Enderun Mektebi'nden yetişen yöneticiler arasında Fatih Sultan Mehmet devri vezirlerinden Mahmut ve Gedik Ahmet Paşalar, Kanuni'nin vezirleri İbrahim ve Sokullu Mehmet Paşalar, Tırnakçı Hasan Paşa, Baltacı Mehmet Paşa, Sarıkçı Mustafa Paşa, Deli Hüseyin Paşa ve Silahtar Ali Paşa sayılabilir. Bu okuldan 60 sadrazam, 3 Şeyhülislam, 23 kaptan paşa yetişmiştir. (Bilim 1982: 10-11; Ergin C.1-2. 1977: 17).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren askeri ve siyasi alanda başlayan çözülme, etkisini Enderun Mektebi'nde de göstermiştir. Bu arada Enderun Mektebi'nde disiplin bozulmuş, eski eğitim ve öğretimi yürütmek imkanı kalmamıştı. (Kaya 1981: 70). II. Meşrutiyet dönemine kadar gelen Enderun Mektebi, 1 Temmuz 1909 tarihinde bir kararname ve bir de talimatname yayımlanarak lağvedilmiştir. (Ergin 1977: 24; Akkutay 1981: 28-29).

2.2. Tanzimat Döneminden İtibaren Modern Yükseköğretimin Gelişmesi: Dar-ül Fünun

3 Kasım 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı'nda eğitim ile ilgili herhangi bir hüküm olmamasına rağmen, memlekette reformları gerçekleştirecek kimselerin eğitim vasıtasıyla yetişeceğini anlayan Tanzimatçılar, eğitim ve öğretimin modernleştirilmesine önem vermişlerdi. (Karal C.5. 1970: 169; C.6. 1976: 168-170). 1845 yılında "Meclis-i Maarif-i Muvakkat" adıyla geçici bir maarif meclisi oluşturuldu. Bu Meclisin teklifi üzerine Darülfünunun açılması kararlaştırıldı. (Lewis 1970: 113-114; Kodaman 1980: 35-37). Böylece medreseden farklı bir yüksek öğretim sisteminin kurulması için hazırlıklara başlandı.

Uzun bir hazırlık döneminden sonra Darülfünun Ocak 1863 tarihinde açıldı. Bu yeni yüksek okulun henüz belirli bir ders programı yoktu. Eğitim, serbest dersler şeklinde yürütüldü. Ders verenlerin çoğu, üst düzeyi memurlarıydı. (Ayni 1927: 13; Ergin C. 1-2. 1977: 550-551; Kuran 1979: 66). Darülfünun'da verilen dersler, kısa bir süre sonra medreselilerin eleştirisiyle karşılaştı. Bu tenkitler Darülfünun'daki eğitimin rağbetten düşmesine sebep oldu. 1865 yılında Ayasofya'daki binasından Nuri Efendi Konağı'na taşınan Darülfünun, kısa bir süre sonra kapatıldı. (Ergin C.1-2. 1977: 552-553; Akyüz 1982: 113).

1869 yılında Saffet Paşa tarafından hazırlanan "Maarif-i Umumiye Nizamnamesi"nde Darülfünun meselesi yeniden ele alınmıştır. Bu nizamnamedeki hükümlere göre, Darülfünunun Hikmet(felsefe) ve edebiyat, İlm-i hukuk, Ulmu-i Tabiiye ve Riyaziye olmak üzere üç dalda öğretim yapması ve öğretim süresinin 3 yıl olması öngörüldü. (Davison 1961: 289-301; Atuf 1930: 141-142; Koçer 1979: 5). 8 Şubat 1870 tarihinde yeniden açılan Darülfünunun müdürlüğüne Hoca Tahsin Efendi getirildi. Ancak öğretim üyeleri yetersiz olduğu gibi öğrenciler de dersleri takip edebilecek seviyede değillerdi. Darülfünun'un açılmasından kısa süre sonra verilen derslerle ilgili olarak medreselilerden tekrar çeşitli itirazlar gelmeye başladı. Örneğin, Müdür Tahsin Efendi tabii deneyleri yüzünden dinsizlikle itham edilerek müdürlükten uzaklaştırıldı. Neticede Darülfünun iki yılını doldurmadan yeniden kapatıldı. (Karal C.7. 1977: 205-206; Ergin C.1-2. 1977: 555-562; Akyüz 1982: 115). 1874'te Cevdet Paşa'nın Maarif Nazırlığı zamanında tekrar Dar-ül Fünun'un açılması teşebbüsüne girişildi. Neticede Galatasaray

Sultanisi bünyesinde Darülfünun öğretimi yeniden başladı. Programında fen, edebiyat ve hukuk derslerinin yanı sıra Arap, Latin ve Yunan dilleri ile Fransızca dersi yer almaktaydı. Bir kısım dersler, Fransızca olarak yapılmaktaydı. Kısa süre sonra Darülfünun yalnız Galatasaray'dan mezunlarının devam edebildiği bir kurum haline geldi. Artık bundan sonra Galatasaray'ın yüksek sınıfları gibi faaliyet göstermeye başladı. (Koçer 1970: 111; Ergin 1977: 700). Görüldüğü gibi neticede Tanzimat dönemindeki üniversite kurma teşebbüslerinde tam bir başarı sağlanamadı.

1876'da tahta geçen II. Abdülhamit eğitim işlerine, bu arada yükseköğretime ilgi göstermekteydi. Nitekim daha 1877 yılında Meclis-i Mebusan açılırken Abdülhamit'in okunan nutkunda, memur yetiştirmek amacıyla bir yüksekokul açılacağına temas edilmişti. (Karal C.8. 1983: 384). Ancak 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ve arkasından imzalanan Ayestefanos Antlaşması, eğitim meselesinin arka plana atılmasına sebep oldu. 1878 yılında Meclis'i tatil eden Abdülhamit, memlekette kendine özgü bir idare kurdu. Bu devirde siyasi fikirlerin ülkeye olduğu gibi eğitim kurumlarına da girmesi yasaklandı. Bunun için okullar sıkı bir şekilde kontrol edilmeye başlandı. Bununla birlikte II. Abdülhamit döneminde, Tanzimat yıllarında açılmış olan öğretim kurumları gelişmelerine devam etme imkânı bulabilmiştir. (Akyüz 1982: 147; Kazamias 1966: 79-80; Ergin C.3-4. 1977: 839-841).

Sait Paşa'nın (1840-1914) 1878 yılında verdiği raporunda bir Dar-ül Fünûn açılmasının gereğini vurgulayarak (Ergin C.3-4. 1977:1209; Koçer 1974: 109) Dar-ül Fünûn'un açıldığı takdirde getireceği faydalar sıralanmış, ilimle meşgul olanların politika ile meşgul olmayacağını dile getirilmişti. Ancak İmparatorluğun içinde ve dışında meydana gelen siyasi olaylar Dar-ül Fünûn'un açılmasını geciktirmiş ve nihayet II. Abdülhamit'in tahta çıkışının yirmi beşinci yıl dönümünde (H.1318/1 Eylül 1900) "Dar-ül Fünûn-u Şahane" adıyla yeniden açılabilmiştir. (Kuran 1970: 127-128; Ayas 1948: 272; Szyliowicz 1973: 147). Bu defa Dar-ül Fünûn, Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-i Riyaziye ve Tabiiye olmak üzere üç şubeden oluşturulmuştu. Dar-ül Fünûn'un bu üç şubesi, mülkiye Mektebi'nin binası içinde ayrılan bölümde faaliyete geçmiş, idaresi ise bu mektebin müdürüne verilmişti. (Ayas 1948: 273; Akyüz 1982: 152). Muallimler sıkı kontrol altında olup müfettişlerle hafiyelerin denetimi altında bulunmaktaydılar. II. Abdülhamit zamanındaki siyasi durum da bu okulun gelişmesine büyük bir engel teşkil etmekte idi. (Ayas 1948: 273; Bilsel 1943: 24).

1889'dan itibaren teşkilatlanmaya başlayan ve "İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin çatısı altında toplanan Jön Türkler'in baskıları sonunda, II. Abdülhamit 24 Temmuz 1908 tarihinde Meşrutiyet'i yeniden ilan etmek zorunda kaldı. II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı İmparatorluğu, Trablusgarp (1911-1912) ve Balkan savaşlarına (1912-1913) girmiş ve büyük kayıplara uğramıştır. İmparatorluk daha sonra Birinci Dünya Savaşı'na da girmiş, bazı cephelerde zaferler kazanmış olmasına rağmen müttefikleriyle birlikte savaştan mağlup çıkmış, Mondros Mütarekesi hükümlerince başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun önemli yerleri İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir (Bayur 1959: 272; Kazamias 1966: 79). II. Meşrutiyet dönemi olarak nitelendirilen bu devirde, Meşrutiyet'in ilanını takiben Dar-ül Fünûn'un adı "Dar-ül Fünûn-u Osmani" olarak değiştirilmiştir. Emrullah Efendi'nin maarif nazırlığı sırasında, 21 Nisan 1912 tarihli nizamnameye göre Darülfünun'un adı "İstanbul darülfünunu" olmuş, programlar ve teşkilat yeniden ele alınmıştır (Ergün 1978: 421-430, 437). Bu okulun idaresi, "Dar-ül Fünûn-u Müdür-ü Umumiliği"ne verilmiş. İstanbul Darülfünunu, Dini ilimler, Hukuk, Fen, Tıp ve Edebiyat bölümlerinden oluşturuldu (Bilsel 1943: 24).

Balkan Savaşı'nın çıktığı zaman hükümet, Darülfünun talebelerinin cepheye sevk edilmesi kararı almıştı. Ayrıca İstanbul'daki hemen bütün okullar hastane olarak kullanıldığından Darülfünun 1913 yılı başlarına kadar kapalı kalmıştır. 1913 yılında Nezaret, Darülfünun'un yeniden açılması ile uzun süre uğraşmış ve 12 Mart 1913 tarihinde, Ulum-u Şeriyye ve Edebiyat şubeleri öğretime başlamıştır (Ergün 1978: 433-434, 436). Birinci Dünya Savaşı başında Almanya'dan profesörler getirilerek öğretim kadrosu takviye edilen Darülfünunun şubeleri

fakülte unvanını aldı. Gerekli laboratuvar ve kitaplar da sağlandı. Ancak askerlik çağındaki gençler silah altında olduğu için, istenen hedeflere tam olarak ulaşılamadı. Savaşın sonra, Mütareke'nin imzalanması üzerine Almanya'dan getirilen profesörler İstanbul'u terk ettiler. Dar-ül Fünûn'un yeniden teşkilatlanması 11 Ekim 1919 tarihli "Dar-ül Fünûn-u Osmani Nizamnamesi" ile gerçekleşti. Bu nizamname gereğince Darülfünun'a¹ ilmi muhtariyet verildi. Darülfünun idaresi ise, bütün profesörlerce seçilen ve Maarif Nezareti'nce tayin olunan Darülfünun Eminleri'ne verildi. Öğretim ise sınıf usulünden çıkarılarak sömestr esasına göre yeniden düzenlendi (Göyünç 1976: 1046; Ergin C.3-4. 1977: 1229, 1238; Ayni 1927:57). İstanbul Darülfünunu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar bu hüviyetiyle devam etti.

1914'te İnas Dar-ül Fünûnu, serbest derslerle Darülfünun binası içinde öğretime başladı. 1917 tarihinde ilk mezunlarını veren bu Darülfünun, bir süre sonra, kızların kendi sınıflarına gitmeyip erkek sınıflarına devam etmeleri üzerine 16 Eylül 1921 tarihli Dar-ül Fünûn Divanı kararıyla kapatılmıştır (Unat 1964: 56-57; Akyüz 1982: 178). Darülfünun'da karma öğretim önce Fen ve Edebiyat şubelerinde başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanından TBMM'nin açılışına kadar olan dönemde savaşların sebep olduğu felaketler, diğer eğitim kademelerinde olduğu gibi yükseköğretimin de gelişmesini olumsuz yönde etkilemiş, ancak yine de Türkiye Cumhuriyeti'ni kurup yönlendirecek olan kadroların da Dar-ül Fünûn ve meslek yüksek okullarında yetiştirilmesi, II. Meşrutiyet döneminin en değerli kazancıydı (Ergin C.3-4. 1977: 1273-1274; Başgöz ve Wilson 1968: 45). Ayrıca dikkatimizden kaçırılmaması gereken nokta ise Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinde meydana gelen eğitimdeki ikiliğin çabuk çözülmemesidir. Yukarıda bahsedilen savaş felaketleri daha çok yabancı ülkelerin saldırgan politikasından kaynaklanarak eğitimin gelişmesini önlemiştir. Dolayısıyla savaş felaketleri ise eğitimin gelişmesini önleyen dış etken olarak değerlendirilebilir. Buna karşın eğitimdeki ikilik, eğitimin gelişmesini olumsuz yönde etkileyen iç etken denilebilir. Osmanlı toplumunun özelliğinden doğan eğitimdeki ikilik, eğitim çağında olan çocuk ve gençlerin gönderilecekleri eğitim kuruluşunun seçilmesinde sıkıntı çekmelerine ve böylece toplum gücünün harcanılmasına yol açmıştır.

3. KORE'DE CHOSON DEVLETİ DÖNEMİNDE GELENEKSEL YÜKSEKÖĞRETİM

Choson Devleti(1392-1910), siyasi, sosyal ve ekonomik ayrıcalığa sahip olan Yangban sınıfı tarafından yönetilmiştir. Bu Yangban sınıfı sivil bürokrat ile asker olarak iki kısma ayrılmış olmasına rağmen, sivil bürokrat sınıfı daha geniş yetkiye sahip olmakla beraber, siyasi alanda aktif hareket ederdi. Çünkü Choson toplumunda yönetim prensipleri, cömertlik, doğruluk, ilişkiyi doğru kurma, bilgi ve güven gibi fazilete önem veren Konfüçyüsizm felsefesine dayanırken, güç kullanmak ise genellikle küçümseniyordu. Koryo devletinin(918-1392) kurulmasından sonra Birleşik Silla Devletinin (677-918) en çok yaygın dini olan Budizmin etkisi giderek azalırken, Konfüçyüsizm ise üst tabaka arasında yerleşmeye başladı. Bunun sonucunda yönetici sınıfına girmek isteyenler için Konfüçyüsizm bilimini öğrenmek ön koşul oldu. Konfüçyüsizm bilimini öğrenenler devlet tarafından açılan sınavdan geçince yüksek seviyedeki devlet memuru olma imkanını elde etmiş olurdu. Konfüçyüsizmin üstünlüğü Choson Devleti döneminde de aynen devam ettiği için üst tabakanın Konfüçyüsizme bağlılığı ve sınavla devlet memuru seçme geleneği de değişmedi. Goagio denilen devlet sınavına hazırlananların Konfüçyüsizm düşüncesi doğrultusunda eğitilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlar ancak okulların kurulmasıyla halledilebilirdi (Cha ve Shin 1986: 59, 157). Koryo Devletinde yönetim teşkilatının merkezileştirildiği Kral Sung Jong döneminde (981-997) yüksek öğretim kurumu olan Kukcağam açılmıştı. Bu Kukcağamın adı, Koryo Devletinin 22. Kralı Chung Ryol (1275-

1309) döneminde işlevine dokunmadan Sunggyungwan olarak değiştirildi. Sunggyungwan² Choson Devletinin kurulmasından sonra 19. yüzyılın sonlarına kadar yine yegane yüksek öğretim kurumu olarak görevini sürdürdü (Byun 1990: 261).

3.1. Sunggyungwan'ın Öğretim Görevleri ve Dersleri

Choson Devleti'nin kurulduğu 1392 yılında Sunggyungwan'ın öğretim görevlilerine ilişkin yönetmelik yeniden açıklandı. Bu yönetmeliğe göre öğretim görevlilerinin sayısı 24 kişi olarak tespit edildiği halde, özellikle kuruluş yıllarında devletin yönetiminde görülen siyasi istikrarsızlık dolayısıyla öğretim faaliyetleri aksadı. 1400 yılında tahta çıkan Taejong, siyasi istikrarsızlığı kontrol altına aldıktan sonra kendi otoritesi ve yönetim yapısını Konfüçyüsizm felsefesi doğrultusunda sağlamlaştırmak amacıyla Sunggyungwan'ın öğretim faaliyetini teşvik etmeye çalıştı. Taejong'un Sunggyungwan'a gösterdiği özel ilgi çerçevesinde Kwon Gun başta olmak üzere Kim Ban, Lee Gik gibi dönemin meşhur Konfüçyüsizm bilim adamları öğretim görevlisi olarak görevlendirildi. Ayrıca kralın sekreterliği olan Sungjongwon, öğretim görevlilerinin çalışmalarını denetlemek görevini üzerine aldı. Öğretim görevlileri atamak yetkisi ise kültür, eğitim ve ataya tapmak işlerinden sorumlu bakanlık olan Yejo'a verildi. Asıl görevinin Sunggyungwan'da bulunduğu öğretim görevlisi dışında da Konfüçyüsizm bilimi sahasında ün kazanmış olan bir veya iki devlet memuru bu okula gelip ders yapardı. (Lee S. M. 1967 : 249). Bu tür devlet memuru genellikle bakan ya da bakan yardımcısı düzeyindeki memurlardan seçilirdi.

Taejong'un desteğini alan Sunggyungwan, Kral Sejong Döneminde (1419-1450) büyük hamlelerde bulundu. Fakat Sejong döneminin sonuna doğru kralın maiyetindeki yüksek memurların çocuklarından öğretim görevlisi olmak isteyenlere imtiyaz tanıyınca, öğretim görevlisinin seviyesi düşmeye başladı. Bundan dolayı Sunggyungwan'ın üzerine aldığı yüksek öğretimin düzene kavuşturulduğu Taejong döneminden sonra yarım asrın olduğu sıralarda öğretim görevlilerine karşı olumsuz izlenimler baş gösterildi. Buna çare bulmak isteyen 7. kral Sejo (1455-1468), Sunggyungwan'ın bilim adamını çürüten bataklık olduğuna işaret ederek kendisi öğretim görevlisini seçti. Fakat müstebit hükümdar olarak bilinen Sejo, Sunggyungwan'ı sıkı bir denetim altına alınca eğitim faaliyetleri durgunlaştı (Lee S. M. 1967: 251).

Choson Devleti'nin kanunnamesini hazırlayan Sungjong (1469-1494) döneminde Sunggyungwan tekrar canlılık kazandı.³ Kral Sungjong 15 günde bir defa öğretim görevlileri ile öğrencileri saraya çağırarak onlara ders verdi. Ayrıca yüksek düzeydeki devlet memurlarının da Sunggyungwan'a gidip ders anlatmaları ve ziyafet vermeleri bir adet haline geldi. Sungjong'dan sonra bazı krallar da Sunggyungwan'ın Konfüçyüsizm teorisi doğrultusunda gelişmesine özen gösterdi. Örneğin, 1558 yılında kral Myongjong, Choson Devleti'nin en tanınmış bilim adamlarından biri Lee Hwang'ı Sunggyungwan'ın müdürü olarak tayin edip öğrencileri disiplin altında eğitmesini istedi (Son 1993: 299).

Sunggyungwan, binası, dershanesi, kütüphanesi ve yurdu ile birlikte Konfüçyüs ve onun müritlerinin ruhuna ibadet etmek için yapılan tapınaktan oluşturuldu. Bilhassa, Choson Devleti'nin kuruluş yıllarında hükümet, Konfüçyüsizme bağlı kalan elit grubunu ortaya çıkarmaya ve bu elit grubu tarafından kontrol edilen bir yüksek öğretim kurumunu meydana getirmeye çalıştı. Sunggyungwan'ın ders programı ise tamamen Konfüçyüs düşüncesi doğrultusunda elit grubunu yetiştirmek üzere hazırlanmıştır. Orada Konfüçyüs bilimi temelini oluşturan 9 tane ders okutuldu. Bu dersler genelde Konfüçyüs ve müritlerinin düşüncesi ve hareket tarzı, Çin tarihi ve felsefe kitaplarından meydana geldi. Her dersin öğrenilmesi için belirli bir zaman ayrılırken, ders konusunun ağırlığına göre öğrenme süresi değişiyordu. Normal

halde bütün dersi tamamlamak için tatil dönemi de hesaba katılırsa aşağı yukarı 4 sene devam etmesi gerekiyordu. Fakat yeteneğin üstün olanlara kısa zamanda ders bitirmek imkanı tanınırdı. Tersine yeteneksiz olanlar en fazla 8 sene okuyabilmişti (Lee M.K. I.Cilt 1991: 136-140; Cha ve Shin 1865: 169).

Sunggyungwan'da bedenle ilgili dersler tamamen ihmal edildi. Bununla kalmayarak öğrencilerin belli bir amaç olmadan ata binmeleri yasak edildi. Bu kurala uymayanlar ise cezalandırıldı. Ayrıca ok atmak ve avlanmak da pek tavsiye edilmeyen eğlencelerin bir çeşidi olarak düşünüldü (Lee M.K. 1. Cilt 1991: 134). Sadece ders kitaplarıyla uğraşmaları beklenerek harp bilgisi öğretilmediğinden Sunggyungwan'dan strateji uzmanının çıkması olanaksızdı. Derste başarılı dereceyi ölçmek için yılda iki kere yazılı sınav açılırdı. Sınavda iyi sonuç alanlar daha ağır konuya geçmek hakkı kazanmış olurdu. Bu şekilde 9 tane ders tamamlayan öğrenciler, 3 senede bir kere yapılan devlet sınavına girebiliyordu. Bu devlet sınavı 3 basamaktan geçerek tamamlanırdı. Devlet sınavının birinci basamağında 100 kişi seçilirdi. Daha sonraki ikinci basamağında seçilen 33 kişi yüksek seviyeli devlet memuru olma imkanını elde etmiş olurdu. Son olarak bu 33 kişi, kendi aralarında sınava girerler. Bu sınavda birinciliği kazanan, kral tarafından ödüllendirilirdi (Byun 1990: 369-370). Sunggyungwan'daki dersler akıldan daha çok nakle dayanırdı. Bunun yanı sıra Sunggyungwan Konfüçyüsizmin önemli iki öğretisinden 'her ferdin toplumunun adetine uyma ve devlet ile krala sadık kalması' prensibine öncelik veren Juja ekolüne bağlı kaldığından, Sunggyungwan'dan çıkan memurların her hangi bir yeniliğe karşı aşırı derecede olumsuz tutumu almaları doğaldı. Juja ekolü bir bakıma, yönetici sınıfın ihtiyaç duyduğu ve desteklediği yönetim prensiplerini savunarak üst tabakaya hizmet etti. Diğer yandan Konfüçyüsizmin öbür öğretisi olarak 'teoriye kadar pratiğe de aynı düzeyde önem verilmesi' prensibini benimseyen Yangmiyong ekolü vardı. Fakat Yangmiyong ekolü, Juja ekolünün tanınmış bilim adamı olan Lee Hwang'ın eleştirmesinden etkilenerek Choson toplumunda rağbet görmedi ve teknik mesleğiyle uğraşan orta sınıf arasında sınırlı biçimde ilgi toplayabildi. Dolayısıyla Juja ekolünün etkisi altında Choson toplumunda pratik düşüncelerin yayılması için gereken alt yapısının döşenmesi güçtü (Shin ve Shin 1980: 2266, 2658).

18. yüzyılın sonuna doğru Choson toplumunda aydınlanma düşüncesinden haberdar olan ve Sunggyungwan'ın gelenekli konfüçyanist eğitim düzenini tenkideden pozitivizm taraftarları ortaya çıktı. Bu pozitivizm taraftarları, Sunggyungwan'da giderek soyutlaşan Konfüçyüsizm teorisini ve okutulan derslerin konusunu ıslah etmeye devlet adamlarını çağırdıysa da başarılı olamadı. Pozitivist görüşü, Jongjo döneminde(1776-1800) geçici olarak kralın ilgisini çekmesine karşın Choson Devleti'nin son dönemine kadar önem kazanamadı.

3.2. Giriş Koşulları ve Öğrenci Sayısı

Sunggyungwanın Choson toplumunun yüksek öğretim kurumu olması nedeniyle burada okumak isteyenler için belli giriş koşulları konuldu. Choson toplumunda sınıf ayrımı gözle görülebilir şekilde uygulanırdı. Yönetici sınıf içinde üst ve orta sınıf bulunurdu. Üst sınıf ise sivil bürokrat ile asker sınıfı olarak iki kısma ayrılmasına rağmen sivil bürokrat daha geniş yetkiye sahip olmuştu. Orta sınıf ise tıp doktoru, tekniker ve tercümanlardan oluşurdu. Yönetilen sınıf ise vergi ödeyerek askerlik yapan köylü, esnaf ile köle sınıfına ayrılmıştı. Sunggyungwan'a giriş hakkı ancak üst sınıfın oğullarından alt seviyeli okulu bitirip iki kere yapılan yeterlik sınavını kazananlara verilirdi. Üst sınıfın oğulları sekiz yaşına gelince alt seviyeli okul olan Sahak ya da Hyang Gyo'ya başlayarak Konfüçyüsizmin temel bilimini öğrenirlerdi (Lee K.B. 1985: 217-218). Sunggyungwan'ın bütün öğrenci sayısı 200 kişiydi. 200 kişilik kontenjanda boş yer bulunursa yeni öğrenci alınırdı. Az sayıda seçilecek olan yeni öğrenciler de belirli niteliklere sahip olmaları şarttı. Bu yeni öğrenciler aşağıda gösterilen şartların birine uygun olmaları gerekti.

1. Sahak öğrencilerinden 15 yaşından fazla olup derste başarılı olanlar, ya da Sunggyungwan'da okutulan derslerden birini çok iyi bilenler.

2. 9 dereceli rütbeye ayrılan bürokrat sistemi içerisinde en üst ile 3.derecedeki bürokratların oğulları arasında Sahak'ta başarılı olanlar.

3. Devlet memurlarından Sunggyungwan'a girmek isteyenler (Son 1993: 295).

Choson devleti'nin kurulduğu ilk döneminde Sunggyungwan'ın öğrenci sayısı 150 kişiydi. Sunggyungwan içindeki yurttaki kalan öğrencilerin masrafları ise devlet tarafından karşılanırdı. 1430 yılında öğrenci sayısı 200'e çıkartıldı. Öğrenci sayısının artması, Kral Sejong döneminde (1419-50) oldu. Saray içinde bilim çalışmalarını teşvik etmek üzere bilim danışmanı kurulunu oluşturarak Korece'yi icat etmesinde önemli rol oynayan Sejong, Sunggyungwan'ın gelişmesi için büyük ilgi gösterdi (Cha ve Shin 1986: 169-170). Fakat 15. yüzyılın ortasında Sunggyungwan öğrenci sayısının 200 kişi iken, Choson devleti'nin sonuna kadar öğrenci kontenjanının artırılmaması, Sunggyungwan'ın gelişmediğini gösteren açık bir delildir. Ayrıca Sunggyungwan dışında diğer yüksek öğretim kuruluşlarının meydana gelmemesi de devlet adamlarının dünyadaki teknolojinin hızla gelişmesinden habersiz kalarak ve Konfüçyüsizmin Juja ekolünden etkilenerek içe kapanma politikasını izlediğini açığa vurur.

Sunggyungwan, yüksek öğretim kuruluşu olarak Choson toplumunda Konfüçyüsizmin yayılmasına katkıda bulundu. Bu nedenle her Koreli'nin Konfüçyüsizmden etkilenmemesi mümkün değildi. Konfüçyüsizmin öğrenme ve bilgiye büyük önem vermesi, Konfüçyüs'ün kendisini bir eğitimci veya öğretmen olarak görmesinden kaynaklanır. Konfüçyüsizmin temel kitaplarından biri olup Konfüçyüs'ün konuşması ve hareketini anlatan Lunyu'nun ilk sayfasında Konfüçyüs'ün öğrenmeyi çok sevdiği şöyle yazıldı: “Zaman zaman öğrenmek ve öğrenmiş olduğuna alışmak insanı ne kadar mutlu eder.” (Kim S.B. 1994: 20). Lunyu'da Konfüçyüs, kendisi gibi öğrenme ve öğretmeyi sevenlerin zor bulunacağını söyleyerek öğrenmek ve öğretmek açısından herkesten önde olmak istediğini belirtti. Konfüçyüs'ün öğretime önem vermesinin sebebi, insanlığın geliştirilmesi gereğine ve bunun başarılmasına inanması ile ilgiliydi. Konfüçyüs'e göre her insan iyi eğitilirse fazilete sahip olacak ve iyi eğitilen kişi başkasını ve çevresini iyi yönlendirecek ve rahat ettirecektir. Fakat Sunggyungwan, Konfüçyüsizmin soyut teorisine daha çok bağlı kalarak kapısını sadece üst sınıfa açmak suretiyle Konfüçyüs'ün esasen önem verdiği herkesin iyi eğitilmesi felsefesini ihmal etmiş oldu (Choi K.D. 1992: 213-219).

3.3. Sunggyungwan'ın Son Safhası

1876 yılında Japonya'nın Kanhwa Adasını bombardıman etmesiyle imzalanan Kanhwa anlaşmasından⁴ sonra Japonya, Choson toplumunda Çin'in etkisini azaltmaya çalıştı. 19. yüzyılın ortasına kadar kültürel ve siyasal yönden Uzak Doğu'da söz sahibi olan Çin ise Kanhwa anlaşmasıyla Japonya'nın Choson Devletinin kapısını açtırmasından tedirginliğe düştü. 19. yüzyılın ortasından sonra sırasıyla batı ülkelerine de kapısını açan Choson toplumunda Çin ve Japonya başta olmak üzere güçlü dış ülkelerin müdahalesi giderek arttı. Bundan dolayı dış müdahaleden ülkenin varlığını korumak için Choson Devleti'nin reforma ihtiyaç olduğu, sınırlı olsa bile, aydınlar çevresinde hissedildi. Fakat bu sıralarda Sunggyungwan'ın eğitim sistemi ve derslerinde değişiklik olmadı. Sadece devlet sınavı sistemi yerine öğretim yılı final sınavında başarılı olanlara devlet memuru olma hakkı tanındı (Cha ve Shin 1986: 325).

Daha sonra Çin-Japonya rekabetinde önde gelen Japonların baskısı altında 1894 yılında gerçekleştirilen Gabo reformundan sonra Sunggyungwan'ın reforma ihtiyaç olduğu saray çevresinde ağırlık kazandı. 4 Temmuz 1895 yılında Sunggyungwan'ın reform programı açıklandı. Bu programa göre Sunggyungwan'ın bünyesinde Kyonghak adlı ayrı bir bölüm kuruldu ve yeni kurulan bölümde Konfüçyüs ve onun müritlerinin ruhuna ibadet etmek uygulaması usulü kaldırıldı. Dolayısıyla yeni bölümün öğrencileri sadece kendi dersleriyle

uğraşacaktı. Açıklanan reform programının birinci amacı ise “Zamanın şartları gereğince gelişmiş uygarlığı takip etmek”ti. Buna rağmen Konfüçyüsizm bilgilerine dayanarak iyi ahlakın öğretilmesi, yeni bölümün en önemli eğitim prensibi olarak devam etti. Burada Konfüçyüsizm teorisi başta olmak üzere Kore tarihi, dünya tarihi, coğrafya ve matematik gibi pratik bilimleri de okutulmaya başlandı (Kim Y.G. 1970: 94-99). Bunun gibi girişimlerin gerçekleştirilmesi, Çin ve Japonya başta olmak üzere ticaret anlaşmasını imzalatan İngiltere ve Rusya gibi yabancı devletlerin müdahalesinin arttığı kritik dönemde devlet adamlarının modernleşme gereğini duymasından kaynaklanır (Lee K.B. 1985: 332-333). Konfüçyüsizmi yaymak ve Konfüçyanist hareket adetini sağlamlaştırmak üzere açıldıktan sonra daha çok soyut teorisi ile uğraşmış olan Sunggyungwan'da pratik bilimlerin okutulmasından eğitim alanındaki devletin reform iradesi iyi anlaşılır.

Nihayet Sunggyungwan'ın kaderi 22. 8. 1910 tarihinde Choson Devleti'nin Japonlar tarafından ilhak edilmesinden sonra değişti. Sunggyungwan'ın üzerine aldığı yükseköğretim görevi, 15. 6. 1911 tarihinde Kore'deki Japon Genel Hükümeti'nin emriyle sona erdirildi. (Son 1993: 303). Böylece Choson Devleti'nde daha çok gelenekçi ve şekilci Konfüçyanist bürokratları yetiştirerek siyasi yönden Çin'in nüfuzunu yerleştiren, Konfüçyüsizm felsefesini üst sınıfa benimsetiren ve diğer yeniliklere karşı direnen Sunggyungwan tarihe karışmış oldu. Ancak Kore toplumunda Sunggyungwan'ın vasıtasıyla Konfüçyüsizmin olumsuz etkisi yanında olumlu etkisinin izleri bırakılmıştır. Bilgi, öğretmenliğinin kutsallığı ve itimat gibi düşüncelere de önem veren Konfüçyüsizmin olumlu yönleri, Kore halkının okumanın değerini öğrenmesine katkıda bulunmuştur. Bu düşünce doğrultusunda “kral, öğretmen ve baba farksızdır”, “öğretmenin gölgesine basılmaz” gibi sözler meydana gelmiştir. Gabo reformundan sonra yeni açılan modern öğretim kurumlarında çalışan hocalara ve öğretilen pratik bilgilere halkın değer vermek isteği de, Konfüçyüsizmin bıraktığı olumlu yönlerinden bilime önem vermek alışkanlığından kaynaklanır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Gerek Osmanlı'da gerekse Kore Choson Devleti'nde devletleşme süreci yükseköğretim sisteminden bağımsız düşünülmemiştir. Yükseköğretimin kurumsallaşması, bu iki devletin yönetici elitlerinin yetiştirilmesinde, hanedanların ihtiyaç duyduğu donanımlı bürokratların kazanılmasında yükseköğretim sistemi araç olarak kullanılmıştır. Bu iki devletin dağılma süreçleri de yükseköğretim sistemlerinin bozulması ve çağının gereklerinin gerisinde kalması ile yakından ilişkilidir.

Yükseköğretim kurumlarının ikinci önemli tarihsel işlevi ise, hem Osmanlı, hem de Kore Cuson Devletlerinde yüksek kültürün ve medeniyetin oluşturulması ve yaygınlaştırılması olmuştur. Devlet idaresi belli bir kültürü ve yüksek medeniyeti gerektirmektedir. Diğer devletlerden de üstün konuma gelebilmek ve tanınmak için gerekli olan kültürel temeller yükseköğretim kurumlarında atılmıştır. Osmanlı'da İslam ve daha sonra Batı kaynaklı ilimlerin öğretilmeye başlanması karşılığında Choson'da da Konfüçyüs temelli eğitimler verilmiştir. Medeniyetlerinin önemli bir parçası olan din ve inanç kurumlarının oluşması ve yaygınlaşması da yükseköğretim sayesinde olmuştur.

5. KAYNAKLAR

- Akkutay, Ü. (1981). *Enderun Mektebi*, (Doktora tezi), Ankara: AÜ.DTCF.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara.
- Antel, S. C. (1940). *Tanzimat Maarifi, Tanzimat I*, İstanbul.
- Atay, H. (1983). *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul.
- Atuf, N. (1930). *Bir Türkiye Maarif Tarihi Hakkında Deneme*, Ankara.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Ankara.

- Ayni, M. A. (1927). *Dar-ül Fünûn Tarihi*, İstanbul.
- Başgöz, İ. ve Wilson, H.E. (1968). *Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk*, Ankara.
- Baykal, İ. H. (1973). *Enderun Mektebi Tarihi*, İstanbul.
- Baykara, T. (1981). *Türk Devrim Tarihi*, Ankara.
- Baysun, M. C. (1979). Mescid. *İslam Ansiklopedisi*, C.8. İstanbul: MEB Yayınevi.
- Bayur, H. (1959). İkinci Meşrutiyet Devri Üzerinde Bazı Düşünceler. *Belleten*, Sayı: 90.
- Bilim, C. (1977). *Tanzimat Devrinde Türk Eğitiminde Çağdaşlaşma (1839-1876)*, Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Byun, T.S.(1990). Kore Tarihinin Önemli Makaleleri, Seul.
- Choi, K.D. (1992). Kore Konfüçyüsizmi Üzerine Araştırmalar, Seul.
- Choi B.K. (1964). Choson Devleti Yüksek Öğretim Kurumunun Eğitim Düşüncesine Dair Çalışma. *Kyongbook Üniversitesi Dergisi*, No:8.
- Cumhuriyet 50. Yılında İstanbul Üniversitesi, (1977). İstanbul.
- Çetinsaya, G. (2009). Kalemiyeden Mülkiyeye Tanzimat Zihniyeti, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 1, 54-71. İstanbul: İletişim.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*, C.1-5, İstanbul.
- Ergün, M. (1978). *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri(1909-1914)*, Doktora Tezi, Ankara: AÜDTCF.
- Gibb, H.A.R. & Bowen, H. (1950). *İslamic Society and the West*, C.1., London.
- Göyünç, N. (1976). Türkiye'de Eğitim. *TDEK*. Ankara.
- Günaltay, Ş. (1938). Türk Tarihi Tezi Hakkındaki İntikatların Mahiyeti ve Tezin Kat'i Zaferi. *Belleten*, Sayı: 7/8.
- Juhi, (1977). *Mengzi/Daxue/Lunyu/Zhongyong* Seul.
- Jung, J. (1968). Kore'de Japonya'nın Sömürgecilik Eğitim Politikası. *Yeni Eğitim*, No: 166, Seul.
- Karal, E. Z. (197). *Osmanlı Tarihi*, C.5-8, Ankara.
- Kaya, Y. K. (1981). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*, Ankara.
- Kazamias, A. M. (1966). *Education and the Quest for Modernity in Turkey*, London.
- Kim, S.B. (1994). *Lunyu*, Seul.
- Kim, Y.G. (1970). Choson Devleti'nin İkinci Yarısında Sunggyungwan'ın Gelişmesi ve Reformu. *Daedong Kültürü Araştırmaları*, No:6-7.
- Koçer, H. A. (1970). Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi(1773-1923), İstanbul.
- Kodaman, B. (1980). Abdülhamit Devri Eğitim Sistemi, İstanbul.
- Kore Eğitim Tarihi, (1993). C.I & C. II, Seul.
- Kore Eğitim Tarihi Enstitüsü, (1994). *Kore Eğitim Tarihi*, Seul.
- Kore Tarihine Genel Bakış. (1987). Seul.
- Kuran, E. (1976). Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri. *TDEK*, Ankara.
- Lee, M.K.(1991). *Choson Eğitim Tarihi I* Seul.
- Lee, W.H. (1987). Modernleşme Döneminde Eğitim Politikası Seul.
- Lee, K.B.(1985). Kore Tarihinin Yeni Bilgileri, Seul.
- Lee, K. L. (1977). *Kore Tarihi Dersi* Seul.
- Lee, S. M. (1967). Choson Devleti'nin İlk Döneminde Sunggyungwan'a Dair Çalışmalar. *Tarih Aratırma Dergisi* No:36, Seul.
- Lewis, B. (2004). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, M. Kıratlı (çev.), Ankara: TTK.
- Miller, B. (1941). *The Palace School of Muhammad the Conqueror*, Cambridge.

- Ögel, S. (1966). Osmanlı Devrinde Türk Külliyesi. *TK*, Sayı:11, Ankara.
- Şahin, Y. (2005). Türkiye’de Siyasal Elitizm ve Politik Cemaat Olarak Mülkiyeliler. Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Shin, G.C. & Shin, Y.C. (1980) *Yeni Dilimizin Büyük Sözlüğü* Seul.
- Son, İ. (1984). *Kore'nin Modern Eğitim Tarihi (1885-1945)*, Seul.
- Szyliowicz, J. S. (1973). *Education and Modernization in the Middle East*, London.
- Unat, F. R. (1964). Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1977). Osmanlı Tarihi, C.1-3., Ankara.
- Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, (1984). Ankara.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1945). Devşirme. İslam Ansiklopedisi, C.3.
- Yazıcı, M. (1973). Tanzimattan Bu Yana Milli Eğitim Bakanları, Başbakanlar ve Atatürk(1839-1973), Ankara.
- 1908 Yılında İkinci Meşrutiyetin Ne Suretle İlan Edildiğine Dair Vesikalar. (1956). Belleten, Sayı:77.
- Ünver, S. (1940). Osmanlı Tababeti ve Tanzimat Hakkında Yeni Notlar. *Tanzimat I*. İstanbul.
- Yaltkaya, M. Ş. (1940). Tanzimat'tan Evvel ve Sonra Medreseler. *Tanzimat I*, İstanbul.

Extended Abstract

Higher Education plays a historical and curcial role in the establishment of civilization and education of governing elites and bureaucrats. Both in Otoman and Korean Choson States, higher education enabled the dynasties to establish Otoman and Choson Civilizations including religious, cultural, social and political institutes. In the Otoman State, the history of higher education began with traditional madrasa, and went on Enderun and Dar-ül Fünûn. On the other hand in Choson State, Sunggyungwan was the center institute for higher education. In the Otoman State, madrasas and other higher education institutes gave education not only on Islam but also on positive sciences, arts, and military sciences. Like Ottoman madrasas, Sunggyungwan gave education on Confucian thought and military abilities and some other courses. For the needed bureaucrats, governing elites, and military heads, higher education institutes helped the dynasties to educate the needed manpower. Secondly Korean and Ottoman traditional higher education institutes helped those both countries to establish their own unique civilizations and cultures.

Kaynakça Bilgisi

Sung-Kim, D. ve Sarı, Ö. (2013). Osmanlı Devleti ile Choson Devleti'nde geleneksel yükseköğretimin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 279-290.

Citation Information

Sung-Kim, D. & Sarı, Ö. (2013). A comparison of traditional higher education in Ottoman State and Choson State [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 279-290.